

72 OM MENSKLIGHETENS REFORMERANDE
GENOM BARNTRÄDGÅRDAR.*Litteraturblad n:o 11, november 1860*

Vi hafva för vår del icke ansett lämpligt att ännu yttra något om detta föremål för en polemik i landets tidningar, de s. k. barnträdgårdarne; vi hafva för ett sådant förfarande haft två goda skäl: det ena, att undertecknad ingen sådan anstalt sett, det andra, att en granskning af yrkandet på barnträdgårdars stora vigt och värde kunde tydas såsom ett misstroende votum mot den man, hvilken med så ädelt nit egnat sig åt folkskolans i Finland organiserande. 10

Men sedan en fremling, en Hr *Joseph Paulson* »lärare hos Hennes Kejslerliga Höghet Storfurstinnan Maria Alexandrowna» funnit skäl att i detta land uppträda såsom en den nya pedagogikens apostel, i Helsingfors Tidningar framställande dess magra teorier, anse vi det senare skälet till tystnad i frågan hafva förfallit. Vi önska och tro, att Hr Uno Cygnæus är helt och hållet fremmande för denna Tit. Paulson's uppträdande. Om vi likväl icke kunna undgå att beröra äfven Hr Cygnæi i frågan yttrade åsigter, skall det ske med all aktning för hans ädla sträfvanden. Det öfvermodiga sätt deremot, hvarpå Hr Paulson i ett fremmande land uppträdt, gör honom icke berättigad till några considerationer. 20

Hvad åter det förra af de anförda skälen att dröja med vårt yttrande angår, kvarstår det i sin fulla kraft. Men då vi icke äro sinnade att hvarken prisa eller fördöma barnträdgårdarne, har detta skäl för tillfället ingen vigt. Det är i sjelfva verket endast den till torgs förda teorin, hvarpå vederbörande vilja grunda dessa inrättingars stora vigt, med hvilken vi hafva för afsigt att nagelfara.

Vi bekänna alltså, att det är sagde Hr Paulson's – med många andra dylika sjelfskapade apostlar gemensama – upphöjande af den s. k. Frøbelska teorin och metoden till ett vetande och en konst, hvilka hittills skulle varit för menskligheten förborgade, som närmast föranledt vårt uppträdande. Hr P. säger: »och till ernående af denna konst fordras ett vetande, hvaraf hittills alla, ja *alla* mödrar mer eller mindre varit i saknad.» Denna Hr P:s försäkran gäller väl den pedagogiska teorin och metoden öfverhufvud. Men då han påstår att de »*hittills*» varit okända för »*alla*» mödrar, så är det klart, att här är fråga om den i Hr P:s tanke pedagogiska teorin och metoden, sådan han efter Fröbel innehar båda. Detta så enfaldiga och rent af oblyga yrkande är det, som främst förmått oss, att söka förvisa apostlar af Hr P:s slag dit de höra, utom detta lands gränser. 30 40

Att all möjlig pedagogisk teori är ett intet i jemförelse med uppfostran såsom från årtusenden ärfd och utvecklad *sed*, borde icke behöfva bevisas för någon lagom klok menniska. Det är också klart nog för hvarje vetenskapligt bildad pedagog, att teorin aldrig kan vara annat än begripandet af denna *sed*. Skilnaden mellan den teoretiserande pedagogen och den blott af seden styrda uppfostraren är i sjelfva verket ingen annan, än att den förra begriper bådas görande, medan den senare om dess sammanhang och ändamål har endast en mer eller indre dunkel föreställning. Ur den sålunda vunna teorin kunna visserligen misstag och utvexter i uppfostran granskas och förkastas, och när insigten häraf ingått i den allmänna öfvertygelsen, förändras äfven i ett eller annat hänseende småningom den allmänna seden. Men man bör erkänna, att likväl den pedagogiska teorins inflytande på uppfostran 50

varit och är obetydligt i jmförelse med religionslärans, vetenskapernas och litteraturens öfverhufvud, med den allmänna samhällsedens inflytande samt de ur detta vetande och denna sed utgångna samhällslagarnes och institutionernas återverkan på densamma. Och det har under de vexlande teoriernas osäkerhet varit lyckligt, att så är och måste vara. Också bör man erinra sig, att all teori endast har att sysselsätta sig med de allmänna begreppen, grundsatserna, sammanhanget, medan sättet för lärornas förverkligande måste blifva öfverlemnadt åt den menckliga klokheden och erfarenheten. Att vilja i detalj omskapa uppfostran enligt en föregifven teori, är samma fäfängliga försök, som att vilja konstruera alla statsformer enligt en förment teoretisk läst. Det ena som det andra har burit och måste bära vatten. Sådane oberättigade försök falla för historiens rätt och makt.

När nu kristendomen redan i tvåtusen år öfvat sitt inflytande på uppfostran hos de kristna folken; när antikens vetenskap, litteratur och konst, förut oanade uppfinningar och upptäckter och ett af allt detta främjadt samband mellan folken under de tre senaste århundradenas förlopp dertill lagt sin inverkan; när vidare under samma tid en ny vetenskap och litteratur uppstått, den nyare tidens till den förra räknad utom naturvetenskaperna äfven en rad af verldsberömda tänkares läror om menniskoanden och om den objektivitet, i hvilken denna ande förverkligar sin bestämmeelse; när äfven pedagogiken ett århundrade bortåt utgjort föremål för både tänkarens och med hög vetenskaplig bildning utrustade praktiska pedagogers ihärdiga forskningar och iakttagelser – när då en Fröbel's eller någon annans efterbedjare uppträder och säger: *hittills* har menckligheten vandrat i mörker, det är först *jag* (och min mästare), som kan och skall lära denna i okunnighet försänkta verld, hvad menniskoanden är, och hurudan menniskans uppfostran skall vara, då är det icke oberättigadt, att utan vidare förklara en sådan apostel för en narr.

Låt oss tillse, hvilka dessa Fröbel's af Hr Paulson anförda, verldsreformerande s. k. grundsatser äro, på hvilka Hr P. stöder så höga anspråk. De lyda:

1:o Att »de 6 första åren af menniskans lif äro de viktigaste för hennes uppfostran».

Vi lemna det godtyckliga sextalet, hvars statuerande likväl i sin mon bevisar för påståendets lättsinne. Men satsen är, enligt hvad all teori och erfarenhet lærer, falsk. De tidigaste barnaåren äro utan tvifvel 40 viktiga för barnets *moraliska* och *sedliga* uppfostran, men ingalunda af öfvervägande vikt för den intellektuela. I de tidigaste åren skall barnet lära lyda, tala sanning, vara ödmjukt, ömsinnt o. s. v. vänjas vid god sed och skyddas för dåliga exempel. Men för den intellektuela uppfostran äro de år de viktigaste, då barnet utträder från auktoritetstron, och hos detsamma anspråket vaknar att inse och begripa. Tidpunkten härför är tiden för öfvergången från barndomsåren till ynglingaåldern – olika för de skilda könen, olika hos skilda folk, för skilda samhällsklasser och för särskilda individer. Denna tidpunkt kan af uppfostraren fortskyndas, eller han kan försumma att begagna den och i förra fallet framkalla brådmognad, i det senare grundläggga tankeslöhet.

2:o »Under denna viktiga period består uppfostringens hufvuduppgift deruti, att barnets kroppslemmar öfvas, dess sinnen väckas och stärkas, åskådnings- och talförmågan utvecklas, fantasin lifvas – korteligen att barnets kropp, ande och hjerta utvecklas.»

Det hela i denna sats är trivialt, det speciela oredigt och en blandning

af sannt och falskt.

Att barnet före sex år skall läras tala, att det skall få utrymme att röra sig och genom öfning stärka sina lemmar, detta torde ingen bestrida. Men det skall också under denna tid lära sig *tiga*; och åldern är alltför tidig för *kroppens* egentliga *hårdande*. Hvad åskådning och åskådningsförmågan är, lemnar Hr Paulson derhän, likasom han också i öfrigt tager alla sina psykologiska termer från hyllan. Med mera psykologisk insigt skulle han säga: barnet skall läras *benämna* allt, hvad det ser och hör m. m., allt, som är närvarande för dess yttre sinnen *med dettas rätta namn*. T. ex. det skall lära sig åtskilja en sked från en stol, den gula färgen från den röda o. s. v. Men proban härpå är, att barnet benämner hvarje sak med sitt rätta namn. Dess fantasi skall lifvas! Detta är ett vådligt spel. Barnet älskar dikten och det underbara – det står himmeln närmare än jorden, det lefver mera inom sin ande, än i den yttre verlden, af hvilken det känner så litet, och med rätta *icke bör* lära känna alltför mycket. Men fantasins och känslans egentliga period äro icke barnaåren utan ynglingaåldern, öfvergångsperioden från barnatron till begripandet. Den är det, emedan fantasins föreställningar hela människans lif igenom bilda bryggan från medvetandet om det sinnliga till vetandet om det öfversinnliga. Fruktar Hr Paulson för det senare ordet, kan han lugna sig dermed, att det öfversinnliga finnes i hvarje stock och sten. Ty t. ex. tingens *egenskaper* har ännu intet menniskoöga sett; endast tanken fattar dem. Barnets inbillningsförmåga är hufvudsakligen reproducerande, icke produktiv fantasi, såsom äfven i öfrigt dess sjäslif är passivt, mottagande, och aktivt endast i härmningen, exemplets efterföljande.

Sammanställningen »kropp, ande och hjerta» ger ett lysande vittnesbörd om vederbörandes vetenskapliga oreda – rättare totala brist på all vetenskaplig insigt.

Hr P:s 3:o innehåller ett än värre tankeknippe, än hans 2:o. Han har dock genom reservation »om möjligt» fått ett skydd för anmärkningar mot det här yrkade: att »barnet måste sjelf se, sjelf erfara, sjelf göra allt – icke blott höra och lära sig sladdra om någonting skett, erfaret, gjordt.» Man skulle ifall sagda »om möjligt» saknades, anse Hr P. fordra, att barnet skall få se Gud, skall läras ljuga, läras utöfva grymhet, ådagalägga egensinne, olydnad m. m., för att uppfostraren måtte få rättighet att till detsamma tala ett ord om allt detta – d. v. s. »sladdra» derom. Hvem erkänner icke, att det är viktigt, att uppöfva barnets yttre sinnen, så att det vänjer sig se och höra snabbt och säkert. Detta är i uppfostran åtminstone ingen nyhet. Men då det nu tillägges: »Icke begreppet utan handlingen är det första: alltså först saken, åskådningen, föreställningen, intrycket, viljan – derefter ordet», så innebär detta åter en oreda, hvilken för hvar och en, som har ens det minsta mått psykologiskt vetande, vittnar om herrar Frøbels och Paulsons totala saknad deraf. Om handlingen är det första, hvartill skall det då tjena att först hafva omsorg om barnets vetande: »åskådningen, föreställningen»? Eller skulle Hr P. verkligen anse, att åskådning och föreställning icke äro vetande utan handling? Och hvarföre ställer Hr P. i den brokiga raden »viljan» sist? Äfven för vanligt människoförstånd är eljest viljan den i handlingen verksamma själförmögenheten. Men det är fåfäng möda, att söka något förnuft i denna oreda. Hr P. slutar: »*Aldrig meddelande af färdiga begrepp!* (Pedagogen lägga detta på hjertat).» Hvad förstår Hr P. med begrepp? och hvad med föreställningar? Hvad med färdiga begrepp? Menar han, att t. ex. begrepp om rätt och sanning icke få meddelas den uppfostrade, sådana

dessas begrepp af uppfostraren fattas? Han vill kanske ur uppfostran utesluta all tradition öfverhufvud. Ty antingen han kallar samtidens vetande t. ex. om det fordna Grekland, om Reformationen, dess uppfattning af Cæsars personlighet eller af Luthers, för föreställningar eller begripande, så är detta vetande något färdigt. Icke annorlunda förhåller sig med vetandet om naturen t. ex. om vårt solsystem, om jordens rörelse kring solen m. m. Det är allt färdigt.

Man kan väl förstå, att Hr P. velat säga: uppfostraren bör, för att
 10 bibringa barnet rigtiga föreställningar om det materiela, de sinnliga
 föremålen, låta det sjelft se, höra, känna, smaka, lukta. Delvis har detta
 alltid skett och måste alltid ske. Barnet kan t. ex. omöjligen veta, hvad
 svart är, utan att hafva sett något svart föremål. Men mycket försum-
 mas också i denna väg, så att barnen vanligen få lära sig namnen på en
 mängd sinnliga ting, hvilka det vore jemförelsevis lätt att visa dem i
 naturen eller i afbild. Det är derföre ganska berättigadt att yrka, det
 större omsorg må användas, att lära ett barn gifva akt på föremålets
 färg, form, yttringarne af tingens egenskaper o. s. v. Men detta berör
 blott en sida, icke ens af uppfostran i dess helhet utan af undervisning-
 20 en. Yrkandet är gammalt. Med vanligt Tyskt pedanteri har man redan
 drifvit denna åskådningsundervisning till en för barnets fria vetgirighet
 dödande metodism. Med barnträdgårdarne synes den hafva föga att
 skaffa; och oskickligare kan icke yrkandet derpå framställas, än i Hr
 Paulsons förvirrade sats.

4:o Får man veta, att »orsaken till all barnets utveckling ligger i den
 medfödda *verksamhetsdriften*». Denna skall »nåras och utbildas.»
 »Sjelfverksamhet» (*endast* den) utvecklar barnet »naturenligt.»

Här är åter anden uppfattad i en den mest ovetenskapliga klump – i
 en drift, i verksamhetsdriften. Hvad allt den skall innebära, kan ingen
 begripa. Någon annan verkligen medfödd drift, än den att tillfreds-
 30 ställa de sinnliga behofven, kan enligt all erfarenhet hos det nyfödda
 barnet icke upptäckas. Till den hörer äfven barnets lust att röra sin
 kropp, sina lemmar, för hvilket behofs tillfredsställande det tillgriper,
 rör, handterar de yttre tingen. Att kalla dess småningom vaknande
 håg att veta, dess vetgirighet, och dess lust att härma de äldres
 sysselsättningar, främst deras förfarande med tingen, för medfödd
 verksamhetsdrift, är på en gång osant och i vetenskapligt hänseende
 plumpt.

5:o »Barnets verksamhetsdrift yttrar sig isynnerhet i leken.» Detta
 yrkande är det första temligen sanna i ordningen, ehuru åtskilligt, af
 40 hvad dertill tillägges, åter är förvändt. Så, då genast det anförda
 »isynnerhet» glömmes och leken förklaras vara »det sätt, hvarpå barnet
 andligen lefver och i den yttre verlden manifesterar sitt inre lif.» Ty
 isynnerhet uppenbarar sig barnets andliga lif i dess frågande, dess
 vetgirighet. Äfven kattungen leker, men den har veterligen intet intresse
 af att veta. Barnets andliga lif bevisar sig vidare i dess känslor af kärlek,
 tacksamhet, ånger o. s. v. samt i dess sedliga förhållande äfven utom
 leken. Man finner alltså, att det är blott *en* af yttringarne för barnets
 andliga lif, hvarom här är fråga, samt att leken ingalunda är det mest
 andliga i barnets lif. Det är visst sant, att i leken såsom i all handling,
 50 såväl vetgirighet, som ädla känslor och sedlig vana eller motsatsen
 häraf kan yttra sig. Men huru oredig Hr P:s föreställning härom är,
 synes af det följande. Ty 6:o säges det i följd af det anförda vara
 »barnuppfostrans uppgift att sörja för ändamålsenliga, lockande och
 barnets natur motsvarande lekar, enkannerligen sådana, som tillika äro
 enagnade att utveckla alla under 2:o omnämnda sidor hos barnet.»

Läsaren finner under här återopade N:o 2 den famösa indelningen af sidorna i »kropp, ande och hjerta» och indelningen förklarad genom uppräknandet af »kroppsllemmar», »åskådning- och talförmåga» samt fantasi.»

Vi anmärka utom oredan, att hela betraktelsesättet går ut på att ordna leken, detta »isynnerhet» efter förmenta själsförmögenheter och drifter, så förvirradt som de af dessa pedagoger uppfattas. Leken skall alltså icke ordnas efter något begripet, förnuftigt ändamål, någon objektiv menlig bestämelse. Ändamålet är dessa s. k. drifters och förmögenheters väckande, utvecklande m. m. Om hvad härigenom skall förverkligas, om själsverksamhetens förnuftiga innehåll blir icke fråga. 10

I satsen 7 framställes, att barnets leksaker böra väljas sådane (»trädstycken, papper, lera»), att genom deras användande »dess uppfinningsförmåga och lust att skapa äggas (eggas?) och utbildas.» Och i 8 utlägges, huru »den genom verksamheten framkallade åskådningen med sin motsvarande känsla finner förnimbart uttryck i ordet», samt huru det prosaiska ordet, som »vänder sig till det kalla förståndet», åt detsamma säger »föga eller intet»¹, medan sången »är hjertats språk, som genomtränger alla fibrer och låter sitt innehåll af minsta barn förstås eller rättare kännas.» 20

Vi skola snart tala mera om dessa satser. Här anmärka vi blott den utmärkta lätthet, hvarmed Hr P. från »åskådningen och dess motsvarande känsla» (som blott kan vara sinnlig lust eller olust) kommer till »ordet». Hvarje äfven halfvetenskaplig psykolog vet det dock, och med ringa eftertanke kan hvarje människa inse det, att åskådningens innehåll icke kan i ord uttalas. Ordet är uttryck för det allmänna, osynliga, icke-sinnliga, äfven i de materiela tingen. T. ex. den svarta färgen har intet menligt öga sett; endast otaliga nyanser af svart ser ögat, noga taget lika många, som de oändliga punkter, hvilka hvarje svart föremåls yta inrymmer. Än mindre har någon sett tyngden, denna egenskap hos materien, icke heller sjelfva materien, som då dess egenskaper, tyngd, ogenomtränglighet m. m. borttagas, är en tom abstraktion. Der eljest all vetenskaplig reda saknas, skulle detta icke förtjena anmärkas, om icke förklaringen öfver ordets betydelse sammanhängande med Hr P:s sensualistiska betraktelsesätt och medvetlöshet om det traditionela vetandets och den traditionela sedens betydelse för uppfostran. 30

Det har säkert för läsaren varit tröttande att med oss genomgå Hr P:s teser. Det är så alltid, der man nödgas följa okunnigheten i spåren, för att tillbakavisa dess anspråk. Men man måste underkasta sig mödan och obehaget häraf; ty eljest lemna man den tillfälle att i sin förblindelse upprepa samma teser och tillägga: »Man pröfve och – om man kan – vederlägga dem!» 40

Af allt, hvad man ser anföras om Fröbel, finner man att han varit en varmhjertad, för mensklighetens bästa och barnauppfostran nitisk man. Men, såsom äfven Hr P. erkänner, hade han ringa förmåga att sjelf redigt och bevisande framställa sina läror. Och det ser ut, som om de fortfarande skulle råkat i lika orediga lärjungars och efterföljares händer. 50

Grunden till denna oreda ligger uppenbart i Fröbel's sensualistiska,

¹ Huru olyckligt är icke detta för de föräldrar, som icke kunna versifiera och sjunga sina läror och förmaningar till barnen.

för att icke säga materialistiska uppfattning af menniskoanden. Allt hos honom går ut på att uppöfva barnets sinnen och utbilda dess uppfattning af de sinnliga tingen, samt att likaså gifva barnet färdighet i att begagna sin kropp för att vinna makt öfver tingen, lära det handtera och använda dessa.

Men att människan har sitt förnuft genom traditionen, genom att tillhöra historien, en nation och en familj, det framhåller han icke i sina läror, erkänner det åtminstone icke i sin praktik.

10 Det är lätt insedt, att sådane åsigter sammanhånga med naturvetenskapernas framsteg och utbredande. Enligt Baco's lära är allt vetandes mål, att människan skall beherrska naturen, vinna makt; vägen är, att se och höra, för att upptäcka och uppfinna. Fröbels pedagogiska läror utgöra ett korollarium häraf, som genom många mellanlänkar kommit honom tillhanda.

20 Man vet, att Fröbel icke är den första, som i pedagogin yrkat på eget seende och eget görande, erfarenhetsvetande och lekamlig färdighet. Locke, Rousseau och Pestalozzi hafva hvar i sin tur och på sitt sätt manat härtill – andra mindre berömda pedagoger att förtiga. – Fröbel är icke egentligen originel i någonting; ty äfven lekens ordnande och dess begagnande som undervisningsmedel har man före honom försökt. Men så vidt vi känna är dock Fröbel den första, som fallit på tanken att inrätta offentliga lekstugor för barn i de s. k. barnträdgårdarne.¹

Obestriddigen är det en riktig tanke, att man bör *lära* barnen leka. Men man bör då till en början veta, hvad barnens lek är. Den är visst en öfning för deras själs- och kroppskrafter. Men detta utgör ingalunda lekens ändamål för barnet. Hvar och en vet deremot, att barnen i sina lekar öfverhufvud härma de äldres görande och verksamhet. Och deruti består egentligen leken, att den är en låtsad härmning af 30 verkligheten – lek icke allvar. Jemte hithörande lekar ser man dock barn förnjöjas äfven af täflingsspel, förnämligast kroppsliga öfningar, i hvilka de njuta endast af ansträngningen och af att hinna ett mål, hvilket som helst. Sådane lekar äro bollspel, brottning m. m. Det är denna art af lek, man i alla tider begagnat äfven för öfning i intellektuel verksamhet, t. ex. lösandet af gåtor och andra uppgifter. Sådane täflingslekar hafva likväl sina moraliska vådor, väcka egoismen, fåfänga, högfärd, afundsjuke, föranleda oenighet, strider; och om undervisningens främjande genom täflan väckande belöningar säger derföre Rousseau, att det för hvarje kunskap äfven inplanter en last.

40 Af Fröbel fattas nu leken uteslutande som en öfning för själs- och kroppskrafterna, utan afseende på något vidare ändamål i densamma. Men, såsom sagdt, kan blott täflingsleken föras till detta slag. Den vanliga leken i familjen är härmningsleken: flickan vid sin docka, gossen vid sin trähäst o. s. v. Denna lek har som sådan ett sedligt värde, ty den fäster barnets sinne och håg vid sysselsättningar, som tillhöra dess framtida åligganden. Vi lägga föga vikt på den insigt, som genom lek kan inhemtas. Men vår öfvertygelse är, att en moder, som öfvervakar sin dotters lek med dockan, kan derunder lära henne mera af, hvad som tillhör barnavården, både den lekamliga och andliga, än 50 hvad samma barn inhemtar vid sjungandet, lekandet och dansandet i en barnträdgård. Hr P., som ingenting vet om traditionen och den ärfda seden, utan blott känner medfödda drifter, menar »att kvinnorna

¹ Lek och sång har väl längesen varit införd äfven i småbarnsskolorna, men blott såsom lek.

hafva en medfödd lust för hushållning»(!). Det faller honom alls icke in, att exemplet fostrat denna lust, och att den vanligen finner sin näring redan i flickans lek. Han har aldrig ens hört omtala exempel på qvinliga individer, som helt och hållet saknat denna »medfödda» lust.

Af sådana sedligt uppfostrande hämningslekar veta nu Hr P. och barnträdgårdarne ingenting. Detta öfverensstämmer fullkomligt med den s. k. teorin. Ty den vet icke af förnuftet i traditionen och seden. Den bygger icke på andens verld utan på naturen. »Ett tidigt och fortsatt studium af naturen», berättar Hr P., »af dess krafter och lagar gjorde Fröbel bekant med beskaffenheten af all utveckling och förde honom från naturforskningen till betraktande af människans väsende och lagarne för dess utveckling.» Man skulle tro, att Fröbel nu öfvergått till studium af historien. Men af ett sådant studium röjes i teorin intet spår. Det enda, Fröbel enligt Hr P:s utsago lärt ur historien, är att människorna nuförtiden äro allmänt behäftade med »individuel ofärdighet, kroppslig och andlig tröghet och oduglighet», af »obenägenhet att föra ett verksamt och nyttigt lif.» Hvem skulle väl hafva trott, att så företrädesvis förhåller sig i industrins århundrade, under den erkända fria konkurrensens tidevarf? Dock det kan ej hjälpas: framstegen äro oerhörda, men människorna äro tröga och odugliga! Hufvudsak i barnträdgårdarne synes derföre också vara, att lära barnen forma tingen, denna formation tillika åsyftande skön form. I sammanhang härmed står sträfvandet att genom gymnastik och dans gifva kroppen en behaglig hållning, och att genom sång väcka sinnet för rhythm, takt och melodi.

I Grekland stod den gymnastiska och musikaliska uppfostran i samband med den idealistiska vetenskapliga, med undervisning i grammatik och filosofi och med inlärande af poesins alster. Här åter är frågan, att sätta sagde uppfostran i förbindelse med industrin.

Bör nu ett sådant barnträdgårdarnes sträfvande anses för skadligt? Sådan är icke vår mening. Men afgjort är, att hvad de sysselsätta sig med, utgör blott en af de många öfningar, som kunna anses tillhöra uppfostran. Att ordna barnets lek, är i allmänhet påkalladt. Det har också i alla tider i familjen skett. En sådan ordning är redan traditionel. Att lära det forma tingen är likaså gammalt – t. o. m. att forma dem så, att sinnet för skön form näres. Kan dock något isynnerhet för det senare genom barnträdgårdsmetoden tillgöras, så är äfven detta väl. Men man lägger ännu vikt derpå, att barnet icke blott skall härma sköna former, utan »skapa» dem. Detta är för barn under 6 år med förlof – enfald. Man kan lika gerna låta dem »skapa» grammatiker. Allt s. k. sjelfständigt producerande hos sådana barn är och blir en drifhusutvext. Barnet kan föras dertill genom uppmaningar och exempel. Men sjelfständigheten dervid måste reduceras sig till ringa variationer af en gifven typ. Barnets inbillning är, såsom ofvan nämndes, reproducerande, icke producerande fantasi. Att vilja göra det till konstnärligt skapande, kan endast hafva verkan att för framtiden döda all konstnärlig håg hos detsamma. Det är i smått skräp, i ärtarbeten, pappersvikningar o. s. v., man i barnträdgårdarne vill låta barnet »skapa»; men förunderligt nog går man från skapandet i gymnastiken, dansen och sången – hvori dock alla barn hafva en så stor fallenhet att skapa. Också äro deras språng och deras sång, för hvarje barnvän en verklig fröjd – ja ingendera saknar hos ett friskt, gladt och med gehör begåfvadt barn sitt verkliga behag. Men just här, der skapandet röjer sig, skjuter barnträdgården det åsido. Vi klandra icke, att så för någon stund sker, att rörelsen och sången ordnas; vi anmärka det blott som en

inkonsequens i skapelseteorin.

Hos Pestalozzi har man beundrat såsom ett storartadt mål för hans pedagogiska reform, att han ville införa den i hvarje koja. Hr P. och, enligt hans försäkran, Fröbel vilja deremot reformera menskligheten i offentliga »anstalter» – i barnträdgårdar. Det är ur dessa trädgårdar, det »på stället använda uppfostringssättet» skall förflyttas »till hemmet, i familjens sköte.» Detta skall ske derigenom, att »unga flickor, som lemna skolan» och »hvarje moder, hvarje sköterska» besöka anstalterna.

10   Hvad familjen kan hafva att lära af dessa anstalter, är i det föregående tillräckligt ådagalagdt. Ingenting är väl i uppfostran obetydligt, icke heller det att lära ordna barnens lekar. Årtstickandet, pappersvikningen m. m. kan också lätt öfverflyttas i familjen; men de gymnastiska dans- och sånglekarne icke så. Att kalla allt sådant för ett »uppfostringssätt», är likväl mera än naivt. Att vidare förmena, det en lärarinnas sätt att under anförda öfningar behandla en *skara* fremmande barn 3 à 4 timmar om dagen kan blifva något mönster för en moders sätt att behandla *sina* få kära, bevisar en löslig mening om moderskallet och dess åligganden. I hvarje väl ordnad skola kan allt en fader och
20   moder hafva något att lära. Men skulle familjeuppfostran icke hvila på andra lärdomar och en annan praktik, än de offentliga »anstalternas», vore i sanning mensklighetens undergång hardt nära förhanden. Det ligger något löjligt deri, att bedja en moder gå till den ena eller andra aflönade gamla mamsellen, för att lära sig vara moder.

Blott såsom ett prof på det myckna tanklösa i Hr P:s artikel, anmärka vi hans förklaring, att barnen skola sändas till barnträdgårdar de timmar, då mödrarne icke hafva tid att vårda dem, medan han likväl vill, att mödrarne just på samma tid skola infinna sig derstädes, för att sjelfva instruera sig, ja påkallar deras omsorg om »anstalterna»,
30   för att rätt bringa dessa i flor.

Hela Hr P:s resonnement om mödrars behof af undervisning i uppfostringsvetenskapen och konsten är högst lösligt och förvirradt. Vi hafva dock hvarken tid eller utrymme, att särskildt sysselsätta oss med en granskning deraf. Hvad som icke kan undgå någon läsare, är, att detta resonnement allsingenting har att skaffa med barnträdgårdarne. Ty huru stort än behofvet af en sådan undervisning må vara, följer deraf icke, att barnträdgårdar äro egnade att fylla detta behof. Hvarje förnuftig menniska inser, att den enda konsekvens af resonnementet kunde dragas, är den, att uppfostrans teori borde läras i fruntimmers-
40   skolorna, och den praktiska öfningen inhemtas i familjen, i en fremmande familj, om icke lärjungen har ett hem, der god uppfostran är sed. I barnträdgårdarne meddelas ju ingen teori i pedagogiken. Icke heller finnes der något familjelif. Hvad hafva då mödrar der att lära? Några lekar.

Men det inträffar väl, att mången moder, som icke från eget barndomshem har ett exempel att följa, råkar i bekymmer för sättet att uppfostra sitt barn. Hvar skall hon då lära det? Af sådane föräldrars exempel, som hafva väl uppfostrade barn. Denna lärdom är i dylika fall den förnämsta. Läsning af goda skrifter kan gifva ytterligare lärdom.
50   Men betänkas bör alltid, att all oförsökt teori i uppfostran är vådlig. Teorin är en individs mening; seden är det allmänna förnuftets dom öfver teorierna.

Anstalter för herbergerande af barn vid en så tidig ålder som den ifrågavarande äro uppenbarligen nödfallsanstalter, – för de timmar, »då mödrarne äro upptagna af oundvikliga husliga sysselsättningar»,

säger Hr Paulson. Men genom att vara öppna endast »3 à 4 timmar» dagligen blifva de lyxanstalter, af hvilka den fattiga, som för hela dagen måste lemna sitt barn, icke har något gagn. I Finland måste de dertill blifva lekstugor; ty få äro här de bättre lottade, hvilka icke under den korrtta sommarn hafva naturens stora trädgård öppen för sina barn. Och vi bekänna, att vi icke ville byta dessas fria lek kring berg och backar mot all barnträdgårdarnes herrlighet, vore än teorin för deras inrättande lika klar och fast, som den nu synes vara oredig och vacklande.

Högst ogerna indraga vi vår ärade landsmans, Uno Cygnæi, skriftställer i ämnet i denna kritik öfver den Ryska reformatorns proklamation. Vi skulle dock varit lika villige som skyldige, att låta Hr U. Cygnæi bevisning inverka på vårt omdöme öfver Hr P:s läror, om vi funnit den mera tillfredsställande. Men så är icke fallet. Här vilja vi likväl upptaga endast en punkt ur denna bevisning, en favoritpunkt, som det synes, hos Hr U. Cygnæus. Han har nemligen försäkrat barnträdgårdarnes förträfflighet bestå deri, att de uppfostra »genom arbete till arbete».

Genom lek till arbete – skulle väl hvar och en hellre säga, som läsit Hr U. Cygnæi och Hr Paulsons hithörande artiklar. Men det förunderligaste vid denna utsago är, att Hr U. Cygnæus icke alls synes erkänna, att alla skolor uppfostra ungdomen »genom arbete till arbete» – vanligen icke genom lek till arbete. Eller är det endast handarbetet, som är arbete? – Om barnträdgårdarne verkligen förmå uppfostra till arbete, hvilket ser högst otvifvelaktigt ut, så inser hvarje fördomsfri, att de också blott i en ganska inskränkt krets kunna föra till handarbetet. Sätt ett bondbarn att leka med ärterna, och mena sedan, att af detsamma derföre blir en duglig plogkarl eller deja! Sådant vore narrverk.

Men vi hafva också om arbetet helt andra tankar, än dem Hr U. Cygnæus synes hysa. Det kan hända, att den ena eller andra menniskan lyckas få arbete, endast så som henne lyster, om detta skall kallas arbete och icke hellre tidsfördrif. Men för den stora mängden inträffar sådant icke. Arbetet är för den en *tunga*. Och det skall i vår tanke så vara. Nöjet af arbetet skall bestå deri, att det är gjordt, som skall göras, att en pligt är uppfylld. Menniskan har väl rättighet att äfven fröjdas öfver sitt verk – om det lyckats. Men denna fröjd hvilat hufvudsakligen derpå, att hon bör göra dugligt, hvad hon gör, och att hon nu i sitt arbete någotsånär fyllt sitt mått. Arbetet är alltså till sin natur tvång; men menniskan frigör sig ur detta tvång, genom att fritt underkasta sig detsamma och genom att under trägen öfning göra denna underkastelse till vana, till sed. Det är seden, den sedliga vanan, som frigör menniskan från tvånget i all pligt.

På grund häraf är vår tanke den, att barnet måste tvingas till arbete. Vi tala icke om hugg och slag. Men barnet måste arbeta enkelt derföre, att alla menniskor måste arbeta; det måste t. ex. i en skola läsa derföre, att der alla andra läsa. När det hinner längre i vett, må det sjelft uppsöka grunden för detta tvång på alla och efter förmåga göra sig fritt i detsamma.

Vår öfvertygelse är derföre vidare: att den mycket misstager sig, som tror menniskan kunna föras till arbete derigenom, att man ger henne arbete, som roar henne. Frukten af ett sådant förfarande blir endast den, att hon upphör att arbeta, när hon icke mera finner sig road deraf.

Således anse vi också menskligheten hafva gjort rätt i alla tider, då den skiljt arbetet från leken. Arbetet skall icke göras till lek, ty det är

renaste allvar; leken skall icke göras till arbete, ty leken är och skall vara nöje. Må derföre barnet leka, tills det förmår bära arbetets tunga. Men sedan må de båda noggrannt skiljas från hvarandra.

Och detta är det sista, vi för tillfället hafva att säga om teorin för »uppfostringssättet» i barnträdgårdarne, sådan den här i landet blifvit framställd. Sjelfva »anstalterna» hafva vi icke utdömt. Man måste af erfarenheten känna dem, för att kunna afgöra, i hvad grad de motsvara sitt ändamål. Men beskrifningen är fullt tillräcklig, för att uppskatta detta ändamål; och vi hoppas hafva inskränkt detsamma inom dess rätta, temligen snäfvva gränser. Det har skett, för att visa, på hvilken grund anspråket att genom barnträdgårdar reformera menskligheten hvilar.

Herr Paulson har behagat med en käckhet, som gränsar till oblyghet, uppträda såsom reformator i ett fremmande land. Vi hoppas hafva visat honom, hvar sådant *för honom* kan gå an. Det är verkligen icke här i Finland, man med den okunnighet och den oreda i begreppen, som råder i Hr Paulsons skrifvelse, förmår genom en sådan käckhet imponera.

Behagar Hr P. lyssna till ett råd, så gör han klokast i att lemna våra angelägenheter åt oss sjelfva.

Hr P. har i sin artikel förnämligast vändt sig mot professor Schaudman och blott i andra rummet mot oss öfriga eländiga Finnar och Finskor. Han har härvid begagnat en klassificering af barnträdgårdarnes och sina egna lärors möjliga motståndare, bestämd att på förhand afskrämma hvarje sådan. Det är, som Hr P. af det följande finner, mycket lätt att uppställa sådana indelningar.

Hvarje ny lära, som rörer mensklighetens högre angelägenheter, omfattas 1:o af ett antal aktningvärdade och uppoffrande entusiaster. Hos dem är det förlåtligt, att de uppskatta läran öfver dess rätta värde och hoppas på resultat, hvilka ligga långt utom dess krets. Denna tro ger dem mod och kraft att verka. Men emedan de ledas af kärlek för sak, finnes icke inbillskhet och sjelfkärlek i deras uppträdande. Ju mindre djupsinnig läran är, desto säkrare är det, att 2:o ett antal skrala hufvuden, välmenande i öfrigt, tro sig i dess utbredande hafva funnit ett medel att något gälla i denna verld. Och 3:o sluter sig alltid till hvarje parti en hop lycksökare, hvilka i detsamma icke sällan föra högsta ordet, lika färdiga att vid framgång tillegna sig brorslotten som att söka sig annat herberge, om ingenting står att vinna. Vi vilja icke påstå, att icke ännu en fjerde klass kan finnas. Men det är nog, om erfarenheten vittnar, att de tre nämnda aldrig saknats.

Hr P. har icke haft försyn för, att inränga professor S. i en af sina klasser bland »Pedantiska kammarlärde». Vi skola bevisa Hr P. artigheten att låta honom sjelf bland de af oss anförda klasserna välja en plats för sig, endast han väljer så, att han kan tros på orden.

J. V. S.